

Gheorghe MĂNDREȘCU

Muzeul în dezvoltarea sa accentuată în secolul nostru, și în mod special în aceste ultime decenii ridică în mod firesc o serie de probleme noi, în strinsă legătură cu evoluția generală a societății moderne. Descoperirile din numeroase sectoare ale științei își găsesc, cu contribuția cercetătorilor specializați în muzeologie, aplicații deosebit de valoroase în slujba tendințelor de a oferi muzeului posibilități noi, un rol viu, activ, un aspect și o funcționalitate adecvată omului de azi, dezvoltării și cerințelor sale. Dar amploarea acestor cercetări, calitățile și modul variat de folosire a diverselor materiale, noile descoperiri fizice și chimice, experiența din diverse alte domenii cu o activitate strins legată de public și de cunoașterea psihicului omului contemporan, a marilor transformări pe care le-a suferit în societatea modernă, a nivelului său de pregătire și educație, a metodelor eficiente de a-i stimula interesul și de a-l urmări cu perseverență, impun azi în muzee, așa cum s-a întâmplat și în multe alte sectoare, o pregătire specifică a cercetătorului, bun specialist în problemele teoretice ale ramurii pe care o reprezintă muzeul. Muzeologia devine azi tot mai mult o specialitate care necesită o pregătire multilaterală.

Rîndurile ce urmează prezintă tocmai preocupările din cadrul unui astfel de institut de specialitate și anume Universitatea Internațională de Artă, cu sediul central la Florența și o filială la Veneția, universitate unde am avut cinstea de a fi bursier în anul de studii 1971—1972.

Organizată din inițiativa unor personalități ale istoriei de artă, criticii și muzeologiei, U.I.A. este expresia acestui interes crescînd pentru problemele de muzeologie care își găsesc, în Italia atîtor muzee, foarte variate aspecte. Universitatea are în Secția de muzeologie ramura sa principală, care funcționează în paralel cu secții de design, pictură, restaurare și conservare, cultură artistică, critică. În funcție de interesul manifestat de către cursanți se pot introduce și cursuri noi.

Secția de muzeologie a fost creată în special din inițiativa profesorului Carlo Lodovico Ragghianti, rectorul Universității, personalitate marcantă a criticii și istoriei de artă, un deosebit animator al vieții artistice contemporane italiene. I se alătură profesoara Luisa Becherucci, fostă directoare a galeriei Uffizi — actualmente profesoară la Universitatea din Pisa în cadrul facultății de muzeologie. Merită subliniată semnificația și importanța existenței acestei prime facultăți de asemenea profil în Italia și care va avea prima promoție în curînd. Ea este un argument în plus exprimînd interesul pentru problemele de muzeologie, urmarea unei cerințe acute în muzeologia italiană și nu numai italiană. Nu în ultimul rînd îl amintesc pe distinsul profesor Luciano Berti, actualul director al galeriei Uffizi. Acest grup de mari specialiști, avînd o vastă experiență, a căutat a da cursurilor o orientare care se referă cu deosebire la probleme de actualitate.

Pentru susținerea diverselor discipline s-a apelat la colaborarea unora dintre cei mai buni specialiști italieni care au prezentat aspecte dintre cele mai variate, soluții, experimentări, concluzii ale unei munci atente, perseverente. Pornind de la această idee, ceea ce mi s-a părut deosebit de important a fost înaltul grad de cunoaștere a unor aspecte strict muzeologice de către cercetători în alte domenii. Această cunoaștere se datorește unei îndelungate colaborări în rezolvarea problemelor muzeului actual. Totodată, tocmai ca expresie a existenței acestei problematice de interes comun, a perspectivelor ce le oferă muzeologia diversilor specialiști, la cursul de muzeologie se aflau înscriși și studenți italieni în arhitectură dornici a se specializa în restaurări și construcții de muzee, critici de artă, filologi. Sînt elemente ce reflectă faptul că muzeul de azi și muzeul viitorului impun mai mult ca oricînd concen-

trarea tuturor eforturilor, o strânsă colaborare între muzeolog, critic, istoric, estetician, psiholog, arhitect, designer, decorator, inginer specialist în lumină ș.a.

O problemă deosebit de actuală, care a revenit în majoritatea cursurilor, legată direct de funcția viitoare, de eficacitatea muzeului, este atragerea masei de vizitatori, a lărgirii orizontului său artistic în sensul îmbogățirii bagajului de cunoștințe, a unghiurilor sub care privește și analizează opera de artă. Este cu atât mai necesar cu cât omul de azi este supus unui adevărat bombardament de imagini, când operele muzeului ajung în casa sa prin intermediul cărților, al imaginilor televizate, al filmului, imaginii de o calitate mereu mai bună. În această explozie informatică, combaterea superficialității, a informării unilaterale, înguste, a explicațiilor nu întotdeauna competente, ridică muzeului o serie de probleme deosebite privind tematica sa, modul de prezentare, acțiunile sale, care se cer cât mai variate, stimulative, cu sublinierea în forme accesibile mării mase a sensurilor mai largi ale operei de artă ca o parte componentă a unui tezaur cultural-artistic (în general referirile s-au oprit asupra muzeelor de artă și arheologice). Sublinierea importanței lucrărilor originale, a rolului jucat de apariția sa într-un context social-istoric dat, a existenței sale ca lucrare unică, dar subminată azi în importanța sa de reproducerea în mii și mii de exemplare, ridică rolul muzeului ca instituție cu un pronunțat caracter educativ.

Demn de relevant în acest sens este exemplul galeriei Uffizi, unde sectorul de popularizare — cu o pondere deosebită — desfășoară o rodnică activitate, îmbrăcând forme dintre cele mai eficiente, orientate în special spre formarea gustului artistic al noilor generații de elevi, privind spre perspectiva evoluției societății. Este urmarea faptului îndeobște cunoscut că un mare procent dintre tineri în această perioadă de formație nu frecventează muzele. Paradoxal, o pondere deosebită între aceștia o formează tinerii din marile orașe. E undeva sublinierea unei deficiențe și necesitatea de a aduce un ajutor școlii de azi, care tinde să accentueze pregătirea tehnică, aspectele legate de industrie și de știință în general. Educat spre un anumit fel de gândire, adecvat acestei specializări, tânărul acestor generații trebuie să recureze aceste laturi ale pregătirii sale generale printr-o atentă muncă de informare, printr-o eficientă îndrumare în câmpul literar-artistic. Ceea ce s-a încercat la Uffizi urmărește a veni în ajutorul tinerilor care resimt aceste lipsuri. Munca perseverentă depusă aici și care încearcă, pe raza orașului Florența, de a prezenta cel puțin de trei ori în cursul perioadei de școlarizare, deci la diferite nivele de evoluție intelectuală, acelorași elevi, muzeul, aspectele sale cele mai importante, prin metode cât mai stimulative, cât mai atractive, sub forma unor colocvii pe baza unor teme dinainte pregătite, mi s-a părut a fi o soluție de o stringentă actualitate și în munca muzeelor noastre.

Un aspect care în ierarhia unor muzee de artă are adesea rolul „cenușăresei”, este munca în depozite și cea din sectorul graficii. Organizarea unora din cabinetele de stampe în condiții de igienă și conservare deosebite poate servi ca model. Urmărirea atentă a eliminării tuturor factorilor care pot prezenta un pericol pentru securitate și conservare este o preocupare primordială : un singur exemplu, dat tot de la Uffizi, unde mobilierul de lemn ce adăpostea lucrările a fost complet schimbat cu dulapuri și sertare metalice, iar foițele protectoare sînt tăiate numai din pergament și așezate cu partea lucioasă spre lucrare. Eliminarea lemnului, mediu prielnic unor dăunători și protector fragil în caz de pericol ca și a celofanului cu proprietăți electrice, este o recomandare foarte actuală. Sistemul de organizare, asemeni unei biblioteci, oferă, în aceste cabinete de stampe, studenților specializați sau cercetătorilor, posibilitatea de a avea acces într-un mod operativ la o sursă de informare deosebită. S-a accentuat foarte mult asupra îndatoririi muzeului modern de a încuraja această latură de cercetare și mai ales de popularizare a depozitelor sale.

Expresie a tendințelor tot mai evidente de activizare, de improspătare a acțiunilor muzeale, pe care Universitatea din Florența o urmărește, este crearea de curind pe lângă aceasta a „Centrului Național de Muzeologie”, căruia U.N.E.S.C.O. i-a recunoscut necesitatea afiliindu-l. Centrul își propune de la început cunoașterea experienței în domeniul fișărilor, al catalogărilor, urmărind unificarea sistemelor de muncă din muzee, pentru ușurarea cunoașterii unui patrimoniu vast, pentru dezbateră și rezolvarea tuturor problemelor specifice. Într-o fază următoare își propune o colaborare strînsă cu centre similare din alte țări.

Am avut totodată posibilitatea ca prin vizitele conduse de profesoara Luisa Becherucci, în diverse colecții ale Florenței, prin cursurile de la Laboratorul experimental de formă și limbaj artistic și Laboratorul experimental de comunicare vizuală să facem cunoștință cu aspecte ale unor activități înrudite. Cunoașterea diverselor tipuri de organizare muzeală, analize stilistice, cercetări documentare, dar și experimentări în domeniul reclamei, al publicității, al ambianței generale, care la o analiză mai atentă își găsesc corespondențe și în activitatea muzeului, au fost subiectul acestor lecții cu un pronunțat caracter practic.

Un deosebit prilej de cunoaștere a preocupărilor, a transformărilor frămîntatei vieți artistice a Italiei contemporane, au constituit-o serile culturale organizate de U.I.A. cu participarea unora dintre cei mai apreciați scriitori, pictori, sculptori italieni contemporani (Vedova, Gagli, Manzu, Gatto).

Călătoriile organizate de Universitate sau cele din timpul vacanțelor au reprezentat partea cea mai importantă, pe latura cunoașterii practice. Varietatea aspectelor nordului și centrului Italiei, ca și problemele și soluțiile noi ce se aplică în sudul atât de bogat în tezaure antice, au reprezentat o sursă unică de cunoaștere, de comparare, de analiză a unora dintre tendințele cele mai actuale în organizarea vechilor muzee cit și a noilor colecții sau a celor ce vor fi adăpostite în spații anume construite.

Cursurile urmărite în cadrul secției de muzeologie a U.I.A. de la Florența au fost următoarele :

- Istoria muzeelor
- Tehnologie
- Lumina în muzee
- Problematika muzeelor
- Arhitectura muzeelor
- Urbanistică
- Laborator experimental de formă și limbaj artistic
- Laborator experimental de comunicare vizuală
- Didactica muzeului
- Legislație
- Conservare și restaurare
- Cunoașterea muzeelor de diverse specialități

Istoria muzeelor

Acest curs, susținut de către conducătoarea grupei de muzeologie profesoara Luisa Becherucci, a urmărit într-o primă parte evoluția ideii de colecție și muzeu raportată în special la rolul jucat de familia Medici în dezvoltarea vieții artistice și a instituțiilor muzeale florentine în sec. XV—XVI. Urmărirea formării colecțiilor de paleontologie, de mineralogie, ierbare, muleje și desene anatomice, laboratoare fizico-chimice, instrumente tehnice, în încheierea nucleelor marilor muzee Uffizi și Pitti, atestă deosebita receptivitate a acestei familii pe parcursul a citorva generații față de tendințele umaniste ale epocii secolelor XV—XVI.

Considerații numeroase s-au referit la muzeele universale de tipul Louvrului, permițind nu atât o cercetare strictă cât o cunoaștere multilaterală, în comparație cu muzeele germane compartimentate, specializate, stimulând posibilitățile de cercetare. Acest sistem compartimentat a permis pătrunderea în muzeul tradițional a artei moderne și contemporane. Apoi, foarte interesantă apare ideea muzeului modern, opusă dominației îndelungate a tipului de muzeu din secolul XIX, și care preconizează pătrunderea vaselor sale capilare în toate sectoarele vieții sociale și o îmbinare între obiecte și reconstituiri ale momentului istoric.

Pornind de la ideea că principala îndatorire a muzeului este legătura cu publicul și atragerea acestuia, însăși munca de cercetare și valorificare a patrimoniului trebuie făcută pentru și în fața marelui public.

Situația muzeului, azi, după constituirea unor fonduri ale trecutului — relativ unitare — ridică tot mai mult problema teaurizării în viitor. De aici necesitatea celor ce lucrează în muzeu de a cunoaște temeinic însăși evoluția prezentului.

O parte însemnată a cursului au constituit-o vizitele în muzeele Florenței și exemplificarea diferitelor modalități de amenajări muzeale la Museo degli Argenti, galeriile Pitti și Uffizi, Muzeul operei Domului (cu interesante probleme de reorganizare a acestuia). Facilitarea cunoașterii depozitelor, a cabinetelor de restaurare, au fost tot atitea ocazii deosebite.

Partea ultimă a fost dedicată prezentărilor făcute de colegii de grupă în legătură cu aspecte actuale ale muzeologiei din țările de origine sau cunoscute cu ocazia unor călătorii. Astfel au fost prezentate informații despre problemele importante ale vieții de muzeu, orientările în construcția și restaurarea de muzee în Uruguay, Israel, Grecia. Am susținut prezentarea : *România—date istorice, evoluția artistică și culturală ; probleme ale muzeologiei.*

Tehnologia și lumina în muzee

Cursul de tehnologie și respectiv cel de lumină au fost ținute de prof. arh. Franco Manissi și prof. Ezio Bruno de Felice, două personalități cu o îndelungată practică — primul în construcții de noi muzee și în special în marile centre antice ale sudului, secundul specialist în restaurarea unor construcții vechi — sedii de muzee și în adaptarea sistemelor de iluminare cele mai eficiente și actuale. O lucrare capitală pentru activitatea celui din urmă o constituie restaurarea și amenajările aduse instalației de iluminare la muzeul Capodimonte — Napoli.

Cursul s-a bazat în primul rând pe experiența ultimilor ani, cunoscută din Italia sau de pretutindeni, în privința aplicării unor materiale și instalații cu caracteristici deosebite, care își găsesc întrebuințarea în sectorul muzeal. Toate aceste noi soluții sînt aplicabile în bună măsură datorită schimbării viziunii despre modul de panotare și a cerințelor noi privind organizarea spațiului, a vitrinelor, a circuitelor pentru a favoriza îmbunătățirea cantitativă și calitativă a surselor de lumină. Toate construcțiile noi, toate reamenajările pornesc în primul rând azi de la tendința spre simplificare la maximum a elementului arhitectonic în scopul găsirii celei mai eficiente rezolvări a luminii fie naturală, fie artificială.

Problemele prezentate în cursul ce s-a referit la lumină au fost deosebit de interesante prin prisma cercetărilor teoretice aplicate practic în numeroasele muzee din clădiri restaurate sau în construcțiile noi. Mizînd în primul rând pe calitatea luminii naturale, în special în perioada deceniilor cinci și șase, specialiștii italieni nu au neglijat nici cercetările în privința luminii artificiale și a luminii dirijate, experiențe realizate la început în Anglia, apoi în Franța și S.U.A. Astăzi, perfecționările aduse surselor artificiale de lumină aduc tot mai multe argumente în privința folosirii acestora. Discuții foarte interesante s-au purtat asupra preferințelor pentru o anumită lumină, asupra cuantumului, ținînd cont de localizarea geografică și chiar de temperamentul oamenilor, problema luminii în depozite, a posibilităților de elimi-

nare a reflexelor, asupra progreselor în construirea de vitrine cât și asupra importanței probleme a raporturilor în colaborarea muzeograf-arhitect. Profesorul Ezio Bruno de Felice susține, și socot cu deosebită temei, că în special în problema luminii pe noi ca muzeologi, bazându-ne pe o tematică precisă, ne interesează a da indicațiile exacte numai în privința cantității și calității luminii, rezolvarea tehnică propriu-zisă trebuind a fi lăsată pe seama fanteziei arhitectului. Discuțiile în privința luminii în muzee ar necesita o prezentare mai amănunțită prin prisma numeroaselor aspecte inedite prezentate de prof. Ezio Bruno de Felice.

Problematika muzeelor

Subliniind interesul crescând al publicului pentru muzee, profesorul Luciano Berti, director al galeriei Uffizi, a insistat foarte mult asupra acestei situații vizând problemele ce se ridică în fața muzeului viitorului. Acceptând că foloasele tehnologiei actuale vor permite în viitor posibilitatea de a se cîștiga cât mai mult timp liber pentru preocupările umane în afara profesiei și cunoscînd faptul că de la sfîrșitul secolului trecut numărul vizitatorilor în muzee este în continuă creștere, problema centrală rămîne prevenirea și satisfacerea cerințelor acestei mase în creștere. Cîteva exemple privind sporirea numărului de vizitatori sînt elocvente :

— Muzeul Metropolitan din New-York la deschidere în 1872 avea în primele trei luni 6000 vizitatori. În 1875 ajunge la 5—6 000 vizitatori într-o după amiază. Azi situația unor mari muzee este următoarea :

— Metropolitan	25 000 000 vizitatori anual
— Louvre	25 000 000 vizitatori anual
— Muzele din Florența	cca. 2 400 000 vizitatori anual
— Ermitaj	3 000 000 vizitatori anual

Luînd ca exemplu Italia, posibilitățile de creștere a numărului de vizitatori chiar la nivelul turismului azi sînt deosebite. Se dă exemplul că în 1968 din 29 milioane vizitatori ai Italiei, doar 17 milioane au vizitat muzee, deci destul de puțin, cunoscînd marea număr de muzee italiene.

În condițiile exploziei turismului din zilele noastre muzeului i se pun o serie de probleme deosebite spre o justă orientare a vizitatorului, spre combaterea amintitului pericol al superficialității în analiza operei de artă în acest bombardament de imagini, amenințător mai ales asupra formației tinerilor, imagini ce nu se asimilează ca rezultat al unei experiențe, ci sînt imagini transportate și adeseori sînt deficitar sau unilateral comentate. Tot aici se alătură aspectele importante probleme a diferențelor dintre original și copie identică, cum se pot face în sculptură, cu importante elemente de psihologie a publicului. Apoi, eforturile pentru înlăturarea monotoniei expunerii prin introducerea unor spații de delimitare.

Prin înlănțuirea prezentării sale istorice, muzeul de azi și cel din viitor este și va fi un exemplu al depășirii unor stadii, al evoluției neîntrerupte. El trebuie să fie, așa cum susține spre exemplu Le Corbusier în proiectul pentru muzeul din Tokio, un muzeu cu posibilități de mărire. Astăzi asemenea idei se pun în aplicare mai ales în numeroase țări africane lipsite pînă acum de muzee (ex. : Muzeul Național al Ghanei).

În finalul cursului, o interesantă expunere a ideilor unei lucrări în curs de apariție, în care profesorul Luciano Berti analizează raportul dintre „Thanatos și Eros în muzeu”, în această înșirare evolutivă. Este un studiu al contradicției dintre tendința generală a materiei de revenire la o formă primară și instinctul vieții ce tinde spre conservarea și reproducerea vieții.

Didactica muzeului

Profesorul Carlo L. Ragghianti și prof. Paola Della Pergola, directoare a Galeriei Borghese, s-au ocupat de aspectele actuale ale muncii în muzeele italiene, legate de strînsa legătură cu publicul și necesitatea acută de a-l forma și atrage pentru muzeu. Experimentările făcute asupra publicului de azi arată o creștere, dar nu suficientă, a capacității de receptare a acestuia.

În munca cu elevii, pe care o consideră esențială pentru viitorul raportului muzeu-societate, s-a pornit de la grupuri de 8—10 elevi pregătiți în prealabil pe baza unor chestionare trimise în școli. Aceste chestionare erau astfel concepute încît să ofere cunoștințe ce urmau a fi folosite în analiza viitoare. Satisfacțiile cele mai mari le-au dat școlile elementare și apare logic că acest proces de formare de aici trebuie început. Pentru aceste începuturi, opera de artă se recomandă a nu avea un caracter emoțional, ci preponderent să fie mai multe puncte de raționament, de analiză. Tot în scopul unei atrageri mai rapide, a creșterii interesului său se pot începe circuite cu elevii pornind de la vizitarea unor galerii contemporane, deci de la lucrări care sînt adesea în preajma lor. Apoi se trece la comparații cu creația omenirii din secolele trecute.

Aspectul situației și problemelor didacticei în cadrul evoluției sociale implică schimbarea fizionomiei muzeului. El nu mai poate să rămînă o simplă unitate depozitară ci se impune o activizare a pătrunderii publicului prin diverse mijloace practice, vizuale, în interiorul operei și al mesajului său. Experimentele întreprinse în sprijinul acestor tendințe au urmărit în primul rînd elaborarea unui studiu asupra personalității artistice a tînărului de azi. Echipa de cercetători care a experimentat probleme ale didacticii în cadrul galeriei Borghese avea următoarea componență : pedagog — sociolog — istoric de artă — profesor de istoria literaturii — profesor de educație artistică. Concluzia cea mai clară a fost că interesul elevilor crește în cazul unei opere cunoscute, apropiate, decît în cazul unor analize ce se referă

la anumite perioade bine determinate, bine studiate. S-a subliniat de asemenea ca un punct important faptul că viața tînărului în urbanismul gigantic de azi se desfășoară în cartierul său fără a cunoaște caracteristicile propriu-zise ce fac faima orașului. A-i conduce pe acești tineri într-o vizită ghidată este egal cu o mare descoperire.

O problemă mult discutată a fost cea a atingerii obiectelor. Profesorul Luciano Berti arăta că doar simpla exploatare a acestui simț important poate duce la sărăcirea, la limitarea imaginii celui ce vizitează, doar la această senzație. Atingerea obiectului, izvorită adesea din curiozitatea cunoașterii unei noi senzații, poate fi înlocuită cu o altă formă practică care să o substituie (o mică încăpere cu posibilități practice de lucru pentru pictură, grafică, sculptură).

Arhitectură și urbanism

Pornind de la exemple de construcții ce au generat un conservatorism exagerat, cursul s-a oprit la epoca de după 1930, cînd se emit primele idei în legătură cu crearea unui cadru adecvat epocii în fiecare sală, folosind cele mai diverse descoperiri moderne. Subliniind importanța unei arhitecturi organice, în cadrul cursului s-au purtat discuții în special pe baza realizărilor în materie ale cunoscutului arhitect Carlo Scarpa. S-au analizat realizările sale de la Galeria Academiei din Veneția, de la Galeria de Artă Modernă din Milano, unde crează un spațiu liber comunicînd cu exteriorul și sugerînd diverse posibilități, apoi la Villa Giulia, Muzeul tezaurului San Lorenzo de la Genova, Muzeul de Artă din Verona.

Scarpa susține și introduce cu perseverență inovații în expozițiile temporare. Repetarea acestor inovații duce în cele din urmă, în cazul reușitei, la introducerea lor în muzee.

Urbanistic, amplasarea noilor muzee, locul lor în ansamblul vieții generale a orașului este o preocupare esențială. Plasarea de regulă în centrul vieții citadine este azi pusă în discuție de unii specialiști. Crearea centrelor culturale preconizate ridică unele probleme muzeului în sine care pierde din importanța sa în acest ansamblu.

Conservare și restaurare

Nota cea mai inedită, deosebit de instructivă, a adus-o activitatea în cadrul cursului de restaurare, desfășurată mai mult sub forma unor lucrări practice îndrumate de unii dintre cei mai apreciați specialiști ai unuia dintre cele mai înzestrate cabinete de restaurare pe plan mondial.

Dezastrul care s-a abătut asupra Florenței prin inundațiile din 1966 a impus și totodată a permis cabinetului de restaurare de aici, care și-a serbat anul trecut 40 de ani de existență, să-și întregască cu aparatură de cea mai bună calitate laboratoarele. Coincidența a făcut ca să fim martori la pregătirea celei mai mari expoziții a acestui cabinet, expoziția „Firenze restaura”, oglindă a celor 40 de ani de existență, dar mai cu seamă bilanț al eforturilor de a înlătura urmările catastrofei din 1966. La această expoziție, în care se aduce un omagiu și participării României la eforturile lumii de a salva Florența, restaurarea și-a arătat întreaga măsură a capacității sale. Restauratorii de frunte de azi au ajuns la un asemenea grad de specializare, de cunoaștere a tainelor materialelor cu care operează, încît însuși artistul creator ar trebui, în folosul calității lucrărilor sale, să se intereseze cît mai atent de recomandările acestui competent specialist care este și trebuie să fie restauratorul.

Noua față, de fapt cea originală, a *Magdalenei* lui Donatello, extraordinarele recuperări de frescă de mari dimensiuni ca și de sinopii, analize ale culorii, ale materialelor de suport și multe altele au fost elemente care ne-au stîrnit un deosebit interes.

Legislație

Unei prezentări a evoluției aspectului legislației muzeelor și în genere cu referire la statutul operelor de artă, i-a urmat o dezbateră a situației actuale din muzeografia italiană. Legislația actuală pentru apărarea patrimoniului național a emis o serie de dispoziții ce îngrădesc înstrăinarea, dincolo de granițele țării, a lucrărilor notificate ca reprezentînd o valoare deosebită. S-a impus prioritatea statului la cumpărarea operelor de artă, proprietarul fiind obligat a declara suma la care vine de vinde.

Un aspect general, care dăunează și a determinat slaba reprezentare în muzeele italiene a operelor de artă modernă și contemporană, este subordonarea vieții muzeului unei legi a contabilității, o lege foarte incomodă care nu permite directorului de muzeu o deplină libertate de achiziție. Legat de această stare de lucruri ca și de altele similare, în Italia se poartă discuții pentru o reformă legislativă cît mai favorabilă vieții actuale a muzeelor.

Laboratoarele experimentale și cunoașterea muzeelor de diverse specialități

Laboratorul experimental de formă și limbaj artistic, ca și cel de comunicare vizuală, au prezentat practic, prin participarea a numeroși colaboratori ai rectorului universității prof. C. L. Ragghianti la primul și a unor invitați din Olanda, conduși de prof. Vroom la secundul, aspecte ale unor studii de lucrări, ale unor identificări prin analize stilistice și analogii, prin cercetări cu aparatură modernă sau rezultate din domeniul reclamei, afișului, al investigației marelui public, al înclinațiilor și preferințelor sale actuale.

În ansamblu, cursurile au reprezentat o informare foarte utilă, de o deosebită actualitate. Chiar unele aspecte deja cunoscute, prin prisma experienței colegilor italieni au primit valențe noi și ne-au dat perspectiva evoluției lor. Necesitatea existenței unor asemenea cursuri, de strictă specialitate, nu mai trebuie cred argumentată, dar participarea muzeologilor noștri la aceste forme de perfecționare trebuie mai mult încurajată.

Întîlnirile cu tinerii de pretutindeni în acest cadru au reprezentat o altă posibilitate de îmbogățire a cunoștințelor, un prilej unic de cunoaștere și apropiere.